

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук Загіки Олени Олегівни на дисертацію Селезень Ганни Василівни «Професійна підготовка фахівців з маркетингу у коледжах», поданої до спеціалізованої вченої ради Д 26.062.15 Національного авіаційного університету на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти 01 «Освіта /Педагогіка»

Активний розвиток економічної сфери та підприємництва в Україні зумовлює зростання вимог до професійної компетентності працівників, зайнятих в цій галузі. Забезпечення бізнесу професійними кадрами, що здійснюють маркетинговий супровід процесів прийняття управлінських рішень (розробка проектів, продуктів, ціноутворення та просування/пошук пропозицій і таке ін.) зумовлюють конкурентоздатність та успішність будь-якої організації на ринку. Отже, враховуючи сучасні тренди наближення освіти до світових тенденцій економічного та соціального розвитку, набуває важливого значення пошук ефективних моделей професійної підготовки фахівців з маркетингу для різних сфер діяльності у закладах вищої освіти економічного профілю, зокрема, й в коледжах. Проблематика відповідності освітньої пропозиції запитам суб'єктів ринку праці, щодо якої ведеться активна дискусія в освітянських та бізнесових колах, зумовлює необхідність теоретичного обґрунтування, розробки та впровадження сучасних моделей та технологій професійної підготовки персоналу, зокрема, й майбутніх фахівців з маркетингу у коледжах. Враховуючи зазначене, актуальність дослідження Селезень Ганни Василівни «Професійна підготовка фахівців з маркетингу у коледжах» не викликає сумнівів.

Дослідження виконано відповідно до тематичних планів науково-дослідної роботи кафедри педагогіки та психології професійної освіти Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету за темами: «Інноваційні технології оцінювання успішності виконавських умінь студентів» (№ 72А/12.02.02 на 2010-2012 рр.); «Психолого-педагогічні умови

*Вх. 57.12/40
в.ч. 13.02.201*

реалізації компетентнісної парадигми освіти у вищих технічних навчальних закладах» (№ 24/12.02.02. на 2012-2014 рр.); за темою кафедри педагогіки та психології професійної освіти ННГМІ НАУ «Формування ключових компетентностей у майбутніх практичних психологів ВНТЗ» (№ 90/12.01.07, термін виконання 01 вересня 2016 – 30 червня 2019 рр.).

Дисертаційна робота складається з анотації (українською та англійською мовами), переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів з висновками до них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Зауважень до структури, обсягу та оформлення дисертаційного дослідження немає. Авторкою дотримані принципи академічної доброчесності та вимоги щодо забезпечення прозорості використання інформації з відкритих джерел.

Науковий апарат має всі необхідні складові: об'єкт, предмет, мету дисертаційного дослідження, задачі; методи; визначено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; подано інформацію про особистий внесок дисертанта, апробацію і впровадження результатів тощо.

Основний зміст роботи не викликає заперечень, логіка дослідження забезпечує системне та послідовне вирішення наукової проблеми, що деталізується задачами дисертаційного дослідження. Вивчення наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених з питань підготовки маркетологів в економічних закладах вищої освіти I-II рівня акредитації (коледжах) дозволило дисертантці ґрунтовно висвітлити теоретичні й методичні засади дослідження, сформулювати його вихідні положення.

В контексті виконання **першого завдання** дослідження, дисертанткою здійснено теоретичний аналіз і узагальнення наукової літератури з проблем формування готовності до професійної діяльності фахівців з маркетингу, зроблено висновок, що в теорії і практиці накопичено значний досвід щодо визначення теоретичних аспектів, водночас проблема професійної підготовки не є достатньо розробленою. Заслуговує на увагу здійснений дисертанткою порівняльний аналіз системи професійної підготовки

маркетологів в зарубіжних країнах та України (с.38-40 дисертації) та виявлені тенденції щодо переорієнтації професійної освіти на підготовку «компетентних» фахівців, спроможних використовувати ноу-хау, кваліфікації і знання для успішної професійної діяльності у стандартизованих або нових ситуаціях. Докладно проаналізовано також відповідні професійні стандарти, зміст та структуру освітніх програм професійної підготовки, стандарти оцінювання компетенцій майбутніх маркетологів в зарубіжних країнах (с. 31-37 дис.), автором зроблено висновок про необхідність забезпечення неперервності професійної освіти як динамічної системи, взаємозв'язку всіх видів і рівнів професійної підготовки.

На виконання **другого завдання** дисертаційного дослідження Селезень Ганною Василівною проаналізовано особливості професійної підготовки фахівців з маркетингу в коледжах в контексті завдань сучасної професійної школи щодо підготовки мобільного, конкурентоспроможного та компетентного фахівця. Акцентовано увагу на формуванні «інструментальних знань», які мають аксіологічний характер і визначають стратегію пізнавальної діяльності у неперервній освіті, проаналізовано термінологічний апарат основних понять «професійна підготовка», «професійне навчання», «фахівець» (с. 42-53 дис.).

Вважаємо за необхідне відзначити проведений дисертанткою ґрунтовний порівняльний аналіз змісту навчальних планів декількох коледжів, які здійснюють підготовку фахівців з маркетингу. Увага дослідниці зосереджена на циклах природничо-наукової, загальноекономічної та професійної і практичної підготовки (с.85-94), що дозволило їй обґрунтувати необхідність запровадити: певні структурні зміни у навчальних планах; власну авторську розробку прогнозуючого навчального плану для 2-го циклу; впровадження елективного курсу «Стратегія маркетингу».

Ми цілком поділяємо висновок Селезень Ганни Василівни щодо того, що ефективність діяльності випускників-маркетологів визначається рівнем підготовки та станом сформованості готовності до професійної діяльності. Авторка розглядає готовність до професійної діяльності з точки зору

особистісного підходу, тобто як комплекс інтегративних, але різнорідних властивостей особистості, сукупності професійно-практичних знань, вмінь та відповідних особистісних якостей майбутнього фахівця (с.59-62 дисертації, с.7 автореферату).

Аналіз виробничих та освітніх вимог до професійної підготовки, наведений дослідницею у першому розділі (с.62-82 дисертації), дозволив їй виокремити основні найактуальніші вміння для маркетологів: дослідницькі, проектувальні, організаційні, управлінські, технологічні, контролюючі, прогностичні, технічні. Особлива увага авторки в контексті дослідження сконцентрована на: дослідницькій, практичній, технологічній, організаційно-контролюючій складових професійної підготовки, здійснено визначення стану їх сформованості на пошуковому етапі дослідження.

Таким чином, запропоновані дисертанткою узагальнення дозволили сформулювати основні вимоги і функції фахівців з маркетингу в сучасних умовах, що розв'язує суперечність між вимогами суспільства до рівнів їх готовності до професійної діяльності та сформованістю сучасного знання про професійну підготовку як інтегральну характеристику майбутніх фахівців цього фаху.

У другому розділі обґрунтовано методика та організацію наукового дослідження, що здійснювалось на основі філософських, соціологічних, педагогічних концепцій та методологічних підходів до розв'язання проблем професійної підготовки маркетологів в коледжах; обґрунтовано робочу гіпотезу та виявлено взаємозв'язок виокремлених організаційно-педагогічних умов та підходів щодо їх реалізації для підвищення якості професійної підготовки фахівців з маркетингу в коледжах, проектування на їх основі освітньо-інформаційного середовища. Вважаємо необхідним відзначити ґрунтовний аналіз характерних особливостей педагогічних технологій та практики їх застосування у навчальному процесі для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, спрямування майбутніх фахівців з маркетингу до активної, професійно-орієнтованої самостійної роботи, міждисциплінарної інтеграції (с.95-115 дис.).

На виконання **третього завдання** дослідження Ганною Василівною конкретизовано інструментарій діагностування якісної та кількісної динаміки параметрів рівня сформованості готовності до професійної діяльності фахівців з маркетингу, запропоновано критерії для її оцінювання: організаційно - мотиваційний, когнітивний, операційно - діяльнісний, контрольно – рефлексивний, деталізовані показниками, що логічно пов'язані з вимогами до випускника-маркетолога. Кожний з цих критеріїв має бути оцінений на певному рівні сформованості: репродуктивний, продуктивний, творчий. Розроблений інструментарій використано дисертанткою під час педагогічного експерименту.

Впровадження виокремлених авторкою чотирьох організаційно-педагогічних умов, забезпечує розв'язання суперечностей, виявлених в процесі дослідження (с.8-10 автореф., с.120-144 дис.) та досить повно розкрито у змісті дисертації та автореферату. Отже, **четверте завдання** дисертаційного дослідження цілком реалізовано.

Результати аналізу психолого-педагогічних праць, досвід педагогічної діяльності у ЗВО, виокремлення та обґрунтування організаційно-педагогічних умов якісної професійної підготовки фахівців з маркетингу в коледжах дав змогу дисертантці виконати **п'яте завдання** дисертаційного дослідження та розробити структурно-функціональну модель, візуалізувати процес професійної підготовки фахівців з маркетингу у коледжах. В цьому контексті суттєвим результатом виконаного Г.В. Селезень дослідження є теоретичне обґрунтування моделювання процесу професійної підготовки фахівців з маркетингу у коледжах на засадах системного, компетентнісного, діяльнісного, інтегративного та особистісно-орієнтованого підходів. Складовими структурно-функціональної моделі є блоки, що відображають: методологічно-цільові засади процесу професійної підготовки (мета, підходи, принципи); технологічно-діяльнісний компонент, який описує етапи, організаційно-педагогічні умови, засоби, форми, методи та педагогічні технології; діагностично-результативний, де описано складові професійної підготовки, критерії, рівні та результат процесу (с.12 автореф., с. 150 дис.). Із

структурою та змістом моделі можна погодитися. Модель забезпечує системний, узгоджений з потребами ринку праці та вимогами суб'єктів ринку праці підхід до формування у майбутніх маркетологів готовності до творчої професійної діяльності: комплексу фахових знань, умінь, навичок; конкурентоздатності; готовності до професійного виконання функціональних обов'язків.

Заслуговує окремої уваги те, що структурно-функціональна модель процесу професійної підготовки фахівців з маркетингу доповнена авторськими методичними рекомендаціями для викладачів ЗВО II рівня акредитації з метою підвищення ефективності формування готовності майбутніх фахівців з маркетингу до професійної діяльності. Безсумнівним здобутком дисертантки є розроблений навчально-методичний комплекс елективного курсу «Стратегія маркетингу», що забезпечує системність процесу професійної підготовки маркетологів в коледжах, підвищує рівень сформованості їх готовності до професійної діяльності та розв'язує суперечності, означені у дослідженні.

Заслуговує схвалення емпірична частина дослідження, викладена у третьому розділі, де авторкою презентовано методику та описано організацію етапів дослідження, проаналізовано результати обробки одержаних даних. З метою підтвердження ефективності впровадження у педагогічну практику результатів дисертаційного дослідження Ганною Василівною здійснено експериментальну перевірку, яка проводилося на базах трьох ЗВО України (коледжах). В експерименті брали участь 124 особи – це студенти освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст», за спеціальністю 075 «Маркетинг» галузі знань 07 «Управління та адміністрування». Кількість респондентів перебуває в межах статистичної вибірки та забезпечує валідність отриманих даних.

Дослідження тривало впродовж 2011-2019 рр. і передбачало три етапи здійснення педагогічного експерименту: пошуковий; основний; завершально узагальнюючий. До складу експериментальної групи (ЕГ) входило 61 особи, а контрольної групи (КГ) – 63 осіб; здійснено порівняльний аналіз рівнів

сформованості готовності фахівців з маркетингу до професійної діяльності. Окремо відзначаємо діагностичний інструментарій, застосований Ганною Василівною для вимірювання рівнів сформованості готовності фахівців з маркетингу, основою якого стали психолого-педагогічні методики, діагностичні анкети, опитувальники, експрес-діагностики, набори тестових матеріалів та ін. (с. 239-253, 254-259, 267-275 дис.). Діагностика рівнів сформованості до професійної діяльності здійснювалась за організаційно-мотиваційним, когнітивним, операційно-діяльнісним, контрольнорефлексивним критеріями. Позитивна динаміка рівня сформованості готовності фахівців з маркетингу до професійної діяльності підтверджується результатами розрахунків середньоарифметичного значення сформованості компонентів готовності до професійної діяльності фахівців з маркетингу: на творчому рівні загальний показник середньоарифметичного в ЕГ перевищує показник середньоарифметичного в КГ (+8,89%); на продуктивному рівні – (+8,41%); на репродуктивному показник середньоарифметичного значення значно зменшився в ЕГ порівняно з аналогічним показником в КГ (–37,3%) (с.185-187 дис.).

Зроблено висновки, що отримані позитивні результати педагогічного експерименту та їх достовірність підтверджено на основі статистичного критерію Стюдента.

У дисертації наведені відповідні кількісні та якісні характеристики цього процесу (с.14 автореф, с. 173-189 дис.). Для обчислення і перевірки результатів, їх графічної візуалізації використані методи математичної статистики, кваліметрії та прикладний пакет MS Excel. Інтерпретація отриманих даних дає підстави для висновку, що отримані результати експерименту підтверджують гіпотезу дослідження та ефективність розробленої і впровадженої структурно-функціональної моделі процесу професійної підготовки фахівців з маркетингу у коледжі. Отже, мети наукового пошуку досягнуто, поставлені завдання виконано, гіпотезу підтверджено. Дисертанткою зроблено відповідні висновки.

Слід відзначити високу дослідницьку культуру дисертантки, виявлену

в процесі проведення експериментальної перевірки, логіка якої, вірогідність та коректність інтерпретації результатів, а також правомірність і адекватність висновків, сформульованих за результатами експериментально-дослідної роботи заслуговують позитивної оцінки.

Загальні висновки логічно та структуровано відображають отримані наукові і прикладні результати дисертаційного дослідження.

Аналіз змісту та структури виконаного дослідження дозволяє зробити висновок про те, що автором забезпечено обґрунтованість основних наукових положень, викладених у дисертації, їх наукову новизну, теоретичну і практичну значущість. У роботі наведено 16 таблиць та 5 рисунків, які конкретно й глибоко розкривають зміст і результати дослідження. Конкретизовані окремі положення дослідження, що розкриті в 17 додатках.

Основний зміст роботи викладено в 14 публікаціях (з них 13 одноосібних, 1 – у співавторстві), з них: 9 – опубліковані у провідних фахових виданнях України в галузі педагогіки; з них 4 – включені до міжнародних каталогів наукових видань і наукометричних баз; 1 – у зарубіжному науковому виданні, включеному до міжнародних наукометричних баз. Автореферат адекватно відображає основний зміст дисертаційної праці.

Позитивно оцінюючи дисертацію, відзначимо дискусійні питання та окремі зауваження, а саме:

1. На с. 31-37 дисертації автором зроблено висновок про необхідність забезпечення неперервності професійної освіти як динамічної системи, взаємозв'язку всіх видів і рівнів професійної підготовки. Разом з тим, цей цікавий аспект дослідження не знайшов відображення в авторефераті дисертації.

2. На с. 42-53 дисертації Селезень Г.В. проаналізовано термінологічний апарат основних понять «професійна підготовка», «професійне навчання», «фахівець» тощо. На наш погляд, зосередившись на їх трактуванні науковцями і дослідниками, дисертантка залишила поза увагою нормотворчі державні документи, в яких подається загальноприйняте визначення цих

дефініцій (Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про передфахову вищу освіту»).

3. Взявши до уваги погляди вчених, дисертантка пропонує (с.50 дисертації) розглядати професійні якості фахівців з маркетингу як *«динамічний процес формування особистості, її постійного самовдосконалення, оволодіння новими знаннями та навичками для професійної діяльності»*, а навчання і розвиток фахівців з маркетингу *«процес засвоєння ... інформації у вигляді знань, умінь та навичок... сутність якого полягає у набутті ними суспільного, професійного, особистісного та інформаційного досвіду ... який передбачає удосконалення духовних, соціальних і фізичних функцій і можливостей»* (с. 50 дисертації). На наш погляд, професійні якості не можуть бути охарактеризовані як процес, оскільки є певною інтегральною характеристикою здатності і готовності фахівця до успішної діяльності на робочому місці, що по суті відповідає визначенню компетентності фахівця. Це знаходить підтвердження у результатах анкетування роботодавців, які наводить дослідниця (с.64-66 дисертації), а також в узагальненні поглядів учених, які акцентували увагу на теоретико-методологічних основах професійної підготовки майбутніх фахівців ЗВО, запропоновані в авторефераті дисертації (с.6-7).

4. Вважаємо, що дослідницею приділено недостатньо уваги таким компонентам забезпечення ефективності процесу професійної підготовки як створення сучасного, адаптованого до фахових вимог, освітнього середовища та професійної гнучкості й готовності педагогічного персоналу до впровадження нових підходів в навчальний процес, хоча в авторефераті Ганна Василівна про це зазначає (с.7 автореф.).

5. В тексті дисертації спостерігаються окремі технічні помилки друку.

Подані зауваження та недоліки не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного дослідження і не зменшують цінності роботи, її наукової новизни, практичної значущості.

На підставі аналізу дисертації, автореферату та публікацій автора, вважаємо, що дисертаційне дослідження Г.В. Селезень на тему «Професійна

підготовка фахівців з маркетингу в коледжах» є кваліфікаційною науковою працею, виконаною особисто здобувачем у вигляді спеціально підготовленого рукопису. Підготовлена до захисту дисертація містить висунуті здобувачем науково обґрунтовані теоретичні та експериментальні результати, наукові положення, що в сукупності вирішують наукове завдання щодо професійної підготовки фахівців з маркетингу в коледжах, характеризується єдністю змісту і свідчить про особистий внесок здобувача у педагогічну науку.

Дисертаційне дослідження та автореферат за змістом і обсягом відповідають вимогам пп 9, 11, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою КМУ від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами) щодо кандидатських дисертацій, а його автор Селезень Ганна Василівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти (01 «Освіта/Педагогіка»).

Офіційний опонент
кандидат педагогічних наук,
директор Вищого професійного
училища №25 м.Хмельницького

Олена ЗАГІКА

Підпис Загіки Олени Олегівни засвідчую
Інспектор відділу кадрів
О.В. Шатковська

